

Český král, který chtěl sjednotit Evropu. V roce 1464

Ano, první promyšlený plán na sjednocení Evropy nevznikl v Bruselu, ale v Praze: český král Jiří z Poděbrad navrhl roku 1464 spolek evropských států se společným sněmem, soudem a obranou.

Pět set let předtím, než si Evropané začali podobné instituce skutečně stavět. Ten příběh stojí za vyprávění – i proto, jak skončil.

Král dvojího lidu

Jiří z Poděbrad nastoupil na český trůn v roce 1458 a byl v Evropě zjevem: král, kterého nezrodila dynastie, ale volba, a k tomu „kacíř“ – kališník, panovník země, kterou zbytek katolické Evropy pořád podezíravě sledoval jako zemi husitů. Vládl obratně a pragmaticky zemi dvou vyznání, proto „král dvojího lidu“.

Jenže mezinárodní postavení měl vratké. Papež se na kališnického krále díval jako na problém k odstranění. A z jihovýchodu postupovala osmanská vojska – Konstantinopol padla jen pět let před jeho korunovaci. Právě z téhle tísně se zrodil nápad, který krále přežil o staletí.

Co přesně navrhl

Dokument se jmenuje *Tractatus pacis toti christianitati fiendae* – Smlouva o nastolení míru v celém křesťanstvu. Vznikal v letech 1462–1464 v okruhu králova rádce, diplomata Antonia Mariniho, a na svou dobu je to text skoro neuvěřitelný. Nenavrhuje křížovou výpravu ani říši pod jedním císařem, ale něco, co bychom dnes nazvali mezinárodní organizací:

- Společný sněm členských států, který měl zasedat trvale – začít měl roku 1465 v Basileji a sídlo se mělo stěhovat.
- Rozhodování většinou hlasů, ne jednomyslností – na tohle si Evropa musela počkat dalších pět století.

- Společný soud, který měl rozsuzovat spory mezi panovníky. Válka mezi členy se zakazovala; kdo ji začal, proti tomu měli stát všichni ostatní.
- Společný rozpočet a společná obrana proti vnější hrozbě, tehdy osmanské.

Jinak řečeno: kolektivní bezpečnost, závazná arbitráž, sdílené instituce. Stránka za stránkou věci, které Evropa zavedla až po dvou světových válkách – a některé dodnes nedotáhla.

Proč to nevyšlo

Návrh měl od začátku mocného nepřítele: papeže. Spolek panovníků, který si spory rozsoudí sám, totiž papežskou autoritu obcházel – a k tomu ho navrhoval kališník. Řím projekt potopil dřív, než se stačil nadechnout.

Rozhodnout měl francouzský král Ludvík XI. K němu vypravil Jiří roku 1464 slavné poselstvo vedené Albrechtem Kostkou z Postupic, s Marinim po boku. Ludvík poselstvo přijal vlídně, podepsal s českým králem smlouvu o přátelství – a spolek odmítl. Vlastní zájmy a tlak Říma zvítězily nad vizí.

Dohru známe: papež Jiřího roku 1466 exkomunikoval a vyhlásil proti němu křížovou výpravu. Král, který navrhl Evropě věčný mír, strávil zbytek vlády válkou.

Proč na tom dnes záleží

Ne kvůli nostalgii. Kvůli dvěma věcem, které z toho příběhu plynou.

Za prvé: myšlenka sjednocené Evropy není import z Bruselu. Je to i česká myšlenka – jeden z jejích prvních autorů seděl na Pražském hradě

a mluvil česky. Historikové Poděbradův projekt běžně řadí na začátek rodokmenu evropské integrace, generace před Kantem a pět století před Schumanem.

A za druhé: neuspěl přesně na tom, na čem evropská jednota vážně dodnes – každý u stolu chtěl výhody celku, ale nikdo nechtěl ustoupit ze svého. Ludvík XI. řekl v podstatě totéž, co dnes říká kdejaký summit: dobrý nápad, ale bez nás.

Malá země, velká myšlenka, špatné století. Myšlenka mezitím dozrála; otázka je, jestli dozrálo i století.

Všechny otázky →

ČASTÉ OTÁZKY

Kdy vznikl návrh Jiřího z Poděbrad?

V letech 1462–1464; konečná verze smlouvy je z roku 1464. Téhož roku vyrazilo poselstvo k francouzskému králi Ludvíku XI.

Co přesně dokument navrhoval?

Spolek evropských států se stálým společným sněmem, rozhodováním většinou hlasů, společným soudem pro spory mezi panovníky, zákazem vzájemné války a společnou obranou proti vnější hrozbě.

Proč projekt neuspěl?

Obcházel autoritu papeže, který proti němu aktivně vystupoval, a francouzský král Ludvík XI. dal přednost vlastním zájmům. Jiří byl navíc jako kališník pro katolickou Evropu podezřelý partner.

Kdo byl Antonio Marini?

Francouzsko-italský diplomat a rádce ve službách Jiřího z Poděbrad, hlavní architekt textu smlouvy a vyjednaváč, který s návrhem objížděl evropské dvory.

Je to opravdu předchůdce dnešní evropské integrace?

Historikové ho tak běžně uvádějí: je to nejstarší zpracovaný návrh mírového uspořádání Evropy se sdílenými institucemi. Přímá linka k dnešku nevede, ale myšlenkový rodokmen ano.

ZDROJE

- Text a datae Tractatus pacis (edice, Národní archiv / polské archivy)
- Literatura k poselstvu 1464 (Albrecht Kostka z Postupic)
- Okolnosti exkomunikace 1466
- Role Antonia Mariniho